

УДК 58 (477.51)

DOI: <https://doi.org/10.29038/2617-4723-2022-1-1-4>

Сучасний склад рідкісних видів судинних рослин лісостепової частини Чернігівської області

Лариса Лобань, Леся Дідик

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Ніжин, Україна

Адреса для листування: loban2007@ukr.net, dlesya2010@gmail.com

Отримано: 03.03.22; прийнято до друку: 15.05.22; опубліковано: 30.06.22

Резюме. Для збереження рослинного світу важливо володіти інформацією про склад та особливості рідкісних видів певного регіону. У статті подано характеристику та особливості поширення видів міжнародної охорони, що зростають у межах Лівобережного Лісостепу Чернігівської області. Також проаналізовано склад і забезпеченість охороною видів, що є рідкісними на державному та регіональному рівнях. Акцентовано увагу на видах, чисельність яких скорочується, а заходи охорони потребують покращення. Результати досліджень дадуть змогу спроектувати нові природоохоронні території, які забезпечать надійнішу охорону рідкісних видів різних рівнів.

Ключові слова: рідкісні види, охорона рослин, Лісостеп, Чернігівська область.

Modern composition of rare species of vascular plants of the forest-steppe part of Chernihiv region

Larysa Loban, Lesya Didyk

Nizhyn Gogol State University, Nizhyn, Ukraine

Correspondence: loban2007@ukr.net, dlesya2010@gmail.com

Abstract. The article is devoted to the problems of protection of rare species of Chernihiv region. The topic is relevant today, as in large areas there is a significant anthropogenic impact.

The aim of the work was to investigate rare species of flora in the region. The article summarizes the materials of studying the flora and vegetation of this part of Chernihiv region for the last 25 years. In the course of the research the methods generally accepted in geobotany were used.

The article presents the characteristics and features of the distribution of species of international protection, which grow within the Left Bank Forest-Steppe of Chernihiv region. The composition and protection of species that are rare at the state and regional levels are also analyzed. There are 87 species of rare plants in the phytocenoses of the forest-steppe part of Chernihiv region. The most valuable component of the flora is the species of international protection. Therefore, the article describes the peculiarities of the distribution in this area of 6 species listed in the Annex to the Berne Convention. The list of all rare species is given in the form of a table. Their nature protection status, approximate number of locations in the region and provision of protection on the territories of the nature reserve fund of the region are indicated.

Many rare species are already protected in the territories of nature reserves. The largest number of them is growing within the Ichnia National Nature Park.

The largest number of species is represented in the families *Orchidaceae* (10 species), *Cyperaceae* (8 species), *Ranunculaceae* (7 species). For most species in the study region, we indicate 2-5 locations.

Emphasis is placed on declining species, and conservation needs to be improved.

The nature reserve network of the study area includes more than 70 objects. But the results of research will make it possible to design new protected areas that will provide more reliable protection of rare species of different levels.

Keywords: rare species, plant protection, Forest-steppe, Chernihiv region.

ВСТУП

Збереження біорізноманіття, а особливо його раритетної складової, є одним із актуальних завдань сьогодення. Фіторізноманіття Чернігівської області в останні десятиріччя зазнає значного техногенного впливу та трансформації, внаслідок чого відбувається деградація вихідних природних екосистем.

Багата флора Чернігівщини має чисельну кількість видів. Її своєрідність обумовлена розміщенням території в екотонній смузі Полісся-Лісостеп. Охороняються рідкісні види на різних рівнях охорони – міжнародному (CITES, Бернська конвенція), державному (Червона книга України) та регіональному [1]. Оновлення Переліку, що містить список видів рослин, які не занесені до Червоної книги України, але є рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення на території Чернігівської області, і обумовило напрямки досліджень з метою узагальнення інформації про склад раритетної компоненти регіону [2].

Метою нашого дослідження є флоросозологічна характеристика лісостепової частини Чернігівської області.

Завдання дослідження:

- проаналізувати літературні дані, фонди Гербарію Інституту ботаніки НАН України (KW), Національного університету імені Тараса Шевченка (KWU), кафедри біології Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (NZHU), а також результати власних досліджень із цієї проблеми;
- встановити сучасний склад раритетної компоненти флори лісостепової частини Чернігівської області;
- охарактеризувати їх місцезростання та особливості ценозів;
- з'ясувати рівень забезпечення охороною популяцій рідкісних видів та їх представленість на територіях природно-заповідного фонду Чернігівської області.
- запропонувати додаткові можливості для охорони рідкісних видів області.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

У процесі дослідження були використані загальноприйнятні в геоботаніці та фітосозології методи. Дослідження популяцій рідкісних видів Чернігівської області здійснювалось протягом останніх двадцяти п'яти років (1997–2021 рр.) у південній лісостеповій частині Чернігівщини. Згідно з геоботанічним районуванням дана територія належить до Східноєвропейської лісостепової провінції Української лісостепової підпровінції та двох геоботанічних округів: Лівобережнодніпровського та Полтавського [3]. За площею вона становить близько 2/5 площі Чернігівської області.

Під час виконання поставлених завдань було проаналізовано літературні дані та фонди Гербарію Інституту ботаніки НАН України (KW), Національного

університету імені Тараса Шевченка (KWU), Гербарію Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (NZHU), а також результати власних наукових експедиційних досліджень.

На досліджуваних територіях ми виконали повні геоботанічні описи. Угруповання за участю созофітів наведено згідно з домінантною класифікацією рослинності. Природоохоронний статус рідкісних видів вказано відповідно до підходів Червоної книги України [4]. Назви видів наводимо за чеклістом С. Л. Мосякіна та М. М. Федорончука [5].

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

За результатами комплексних флоросозологічних досліджень ми встановили, що у фітоценозах лісостепової частини Чернігівщини нараховується 87 видів рідкісних рослин, що складає 47% від загальної кількості рідкісних видів вищих судинних рослин області загалом [2]. Вони входять до списків різних рівнів охорони (6 – охороняються на міжнародному рівні, 25 – державному, 62 – регіональному).

Найцінніша складова флори – це види міжнародного рівня охорони. До Додатку Бернської конвенції входить 6 видів, що зростають на досліджуваній території (із 12, котрі трапляються в Чернігівській області): *Adenophora liliifolia* (L.) DC., *Aldrovanda vesiculosa* L., *Iris hungarica* Waldst., *Ostericum palustre* (Besser) Besser, *Pulsatilla patens* (L.) Mill., *Salvinia natans* (L.) All [6]. Пропонуємо характеристику місцезнаходжень перелічених видів, а також особливості їх поширення.

Adenophora liliifolia – рідкісний європейсько-сибірський вид. В Україні зрідка трапляється і в лісових районах та Лісостепу. На Чернігівщині відомо декілька його місцезнаходжень із середньочисельними повноцінними ценопопуляціями (до 50 екземплярів на площі 0,1 га) і поодинокими рослинами. На території досліджень вид знайдено нами у невеликому урочищі «Лосинівське» біля с. Валентієво (Ніжинський р-н) у березовому лісі з *Quercus robur* та *Populus tremula*. У негустому травостої цього угруповання переважають лучні та узлісні види. *A. liliifolia* зростає на краю лісу в асоціації *Querceto-Betuletum sparsiterbosum*. Її ценопопуляція нараховує декілька десятків екземплярів, які квітнуть та формують плоди [8]. Місцезростання потребує охорони. На території Ічнянського національного природного парку (далі – ІНПП) також зареєстроване місцезнаходження (поодинокі екземпляри) *A. liliifolia* в долині р. Іченька на схід від с. Хаєнки (Прилуцький р-н) на узліссі березового лісу в ценозах *Betuletum (verrucosae) graminosum* [9].

Aldrovanda vesiculosa – рідкісний реліктовий європейсько-середземноморсько-передньоазійський вид, комахоїдна водна рослина. В Україні зрідка трапляється у Прикарпатті, на Поліссі, у Лісостепу, Степу, крім Карпат та Криму. На території вид трапляється в непроточних водоймах та на обводнених ділянках боліт. Трапляється в Прилуцькому районі на

мілководді заболоченої північної частини урочища «Жевак» (цілісного природного комплексу з територією гідрологічного заказника загальнодержавного значення «Дорогинський») у долині р. Удай між селами Бакаївка та Монастирище в обводнених угрупованнях [9]. Це місцезнаходження є на території, що перспективна для включення до складу ІНПП.

Iris hungarica – європейський вид. В Україні трапляється зрідка у південній частині Полісся; розсіяно – у Лісостепу та Степу. Зростає на узліссях листяних та мішаних лісів, між чагарниками, на луках. На досліджуваній території ми виявили вид у невеликому урочищі «Лосинівське» біля с. Валентієво (Ніжинський р-н) в угрупованнях *Quercetum convallariosum*, у лісовому урочищі «Твані» – у ценозах *Pineto-Quercetum convallariosum*. Ще зафіксували вид у лісових масивах біля с. Новий Поділ (Прилуцький р-н) в угрупованні *Populetum (tremulae) caricosum (pilosae)*, с. Козари (Ніжинський р-н) в угрупованнях *Quercetum convallarioso-pteridiosum (aquilini)*, *Quercetum franguloso-convallariosum*, *Pineto-Quercetum calamagrostidoso-convallariosum* [10]. Основними причинами скорочення чисельності цього виду на території області є вирубка лісів та збір на букети. В регіоні охороняється на територіях Ічнянського НПП (Прилуцький р-н); ботанічних заказників місцевого значення «Урочище «Твані»» та «Козарська дача» (Ніжинський р-н).

Ostericum palustre – рідкісний європейсько-західно-азіатський вид, широтний ареал якого простягається від субтропічної до помірної зони. В Україні трапляється на Поліссі, у Лісостепу та на північному сході Степу. Зростає на досліджуваній території на вологих та заболочених луках, серед чагарників, на евтрофних болотах, у заплавах лісах. У лісостеповій частині Чернігівщини зосереджені основні чернігівські локалітети виду.

Майже всі збори екземплярів цього виду з Чернігівщини у Гербарії Інституту ботаніки НАН України (KW) датовані 20-30 рр. ХХ ст. та зібрані переважно у її північній частині. Для досліджуваної території зафіксовані сучасні знахідки виду із ІНПП О. А. Жигаленком. Це п'ять локалітетів *O. palustre* на справжніх та торф'янистих луках в угрупованнях із *Festuca pratensis* Huds., *F. regeliana* Pavl. і *Deschampsia caespitosa* (L.) Beauv. на берегах Удаю на північний захід від с. Заудайка, вздовж р. Іченька (притоки Удаю) на схід від с. Хаєнки. Вид трапляється групами (по 2-4 екземпляри) на ділянках, що викошуються. При дослідженні території басейну р. Удай цей вид ми зафіксували в чотирьох локалітетах. В угрупованнях *Carex hartmanii* Sajand. (40-45%) між селами Припутні та Вишнівка (Прилуцький р-н) знайдені поодинокі екземпляри виду. На території гідрологічного заказника загальнодержавного значення «Дорогинський» (Прилуцький р-н) *O. palustre* знайдено в угрупованнях *Alnetum scirposum (sylvaticae)*. На території болота Перевід між селами Сергіївка та Сухоліски (Прилуцький р-н)

відзначають декілька місцезнаходжень *O. palustre* на ділянці торф'янистої луки в ценозах із переважанням *Carex omskiana* Meinsh. і *C. acutiformis* Ehrh., а також вид трапляється в екотонній смузі між притерасним вільшняком та ценозами високотравного болота в долині р. Іченька в ІНПП. На території Бобровицько-Бахмацького геоботанічного району відомо два локалітети виду: в заплаві р. В'юниця біля с. Володькова Дівиця (Ніжинський р-н) у смузі заболоченої луки з домінуванням *Carex caespitosa* L. та на вологих луках в заплаві р. В'юниця біля с. Хвилівка (Ніжинський р-н) з домінуванням *Festuca pratensis* Huds. [11; 12; 13]. Чотири з охарактеризованих вище місцезнаходжень потребують охорони.

Pulsatilla patens – вразливий європейсько-західно-сибірський вид на межі південної границі ареалу. В Україні поширений на Поліссі, у Лісостепу та Північному Степу, де трапляється в соснових, дубово-соснових лісах, на лісових галявинах, узліссях, вирубках, на дерново-підзолистих ґрунтах. Для Чернігівщини поширення популяцій виду зазначене з поліських районів [1]. Для досліджуваної території вид відзначений в ІНПП О. Жигаленком, де він трапляється в урочищі «Томашівка» біля с. Коломійцево в ценозах *Quercetum graminosum* із домінуванням у трав'янистому покриві *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth та *Agrostis tenuis* Sibth. [9]. Його охороняють також у ботанічному заказнику місцевого значення «Козарська дача» та заповідному урочищі «Діброва» (Ніжинський р-н) [6]. Знахідки цього виду в регіоні представлені в дослідженнях мало- та середньочисельними ценопопуляціями.

Salvinia natans – рідкісний реліктовий голарктичний вид. В Україні поширений у долинах річок Дніпра, Десни, Південного Бугу, Сіверського Донця та інших. На території дослідження трапляється переважно в центральній та південній його частинах у складі водної рослинності річки Удай та її приток на евтрофних та мезоевтрофних стоячих або проточних водоймах із мулистопіщаними ґрунтами. Нами вид виявлено на мілководді р. Удай біля с. Подище, сіл Журавка, Ладан, Полонки (Прилуцький р-н), де був представлений багаточисельними популяціями в угрупованнях типової водної рослинності і домінував та співдомінував разом із *Lemna minor* L., *Spirodela polyrrhiza* (L.) Schleid., *Hydrocharis morsus-ranae* L. В регіоні трапляється на територіях декількох гідрологічних заказників місцевого значення («Густинський» та «Полівщина» (Прилуцький р-н).

Ряд видів, що охороняються на міжнародному рівні, також підлягають охороні і на державному. Це 3 види: *Aldrovanda vesiculosa*, *Salvinia natans* та *Pulsatilla patens* [13].

Список рідкісних видів, які підлягають охороні на різних рівнях, та стан їхньої охорони на територіях об'єктів природно-заповідної мережі Чернігівської області наведено у таблиці.

Созологічна характеристика судинних рослин, що охороняються на різних рівнях

№ п/п	Назва виду	Червона книга України	природо-охоронний статус	к-ть місцезнаходжень	охорона місцезнаходжень	
					ІНПП	зак./ зап. ур.
1.	<i>*Adenophora liliifolia</i> (L.) Ledeb. Ex A.DC.		р	2	+	
2.	<i>Aconitum lasiostomum</i> Rchb.		р	1		+
3.	<i>Anemone nemorosa</i> L.		вр	2		
4.	<i>Anemone sylvestris</i> L.		р	5	+	+
5.	<i>Adonis vernalis</i> L.	+	н	5		+
6.	<i>*Aldrovanda vesiculosa</i> L.	+	р	1		+
7.	<i>Allium ursinum</i> L.	+	н	1	+	
8.	<i>Arctostaphylos uva-ursi</i> (L.) Spreng.		р	1		
9.	<i>Campanula cervicaria</i> L.		р	2	+	
10.	<i>Campanula bononiensis</i> L.		вр	2	+	
11.	<i>Campanula latifolia</i> L.		р	2	+	
12.	<i>Campanula persicifolia</i> L.		вр	5	+	+
13.	<i>Carex bohemica</i> Schreb	+	вр	1	+	
14.	<i>Carex brizoides</i> L.		р	1		
15.	<i>Carex disticha</i> Huds.		р	3	+	+
16.	<i>Carex hartmanii</i> Cajand.		р	2	+	
17.	<i>Carex juncella</i> (Fr.) Th. Fr.		р	2	+	+
18.	<i>Carex montana</i> L.		р	5	+	+
19.	<i>Carex secalina</i> Willd. ex Wahlenb.	+	вр	1		
20.	<i>Centaurium erythraea</i> Rafn		р	2	+	
21.	<i>Cerasus fruticosa</i> (Pall.) Woronow		р	5	+	+
22.	<i>Chimaphila umbellata</i> (L.) W.Barton		вр	більше 5	+	+
23.	<i>Corydalis intermedia</i> (L.) Mérat		р	1	+	
24.	<i>Cystopteris fragilis</i> (L.) Bernh.		р	1		
25.	<i>Dactylorhiza incarnata</i> (L.) Soó s.l.	+	вр	10	+	+
26.	<i>Dactylorhiza maculata</i> (L.) Soó s.l.	+	вр	3	+	
27.	<i>Dactylorhiza majalis</i> (Rchb.) P. F. Hunt & Summerhayes s.l.	+	р	3	+	+
28.	<i>Dactylorhiza fuchcii</i> (Druce) Soó	+	н	1		
29.	<i>Dentaria bulbifera</i> L.		р	3	+	
30.	<i>Dianthus stenocalyx</i> Jus.		р	3	+	+
31.	<i>Digitalis grandiflora</i> Mill.		р	10	+	+
32.	<i>Dryopteris affinis</i> (Lowe) Fraser-Jenkis		вр	1	+	
33.	<i>Epipactis atrorubens</i> (Hoffm. ex Bernh.) Besser	+	вр	2		+
34.	<i>Epipactis heleborine</i> (L.) Crantz	+	н	більше 10	+	+
35.	<i>Epipactis palustris</i> (L.) Crantz	+	вр	1	+	
36.	<i>Equisetum hyemale</i> L.		р	більше 5	+	+
37.	<i>Erioporum vaginatum</i> L.		р	1		+
38.	<i>Fragaria moschata</i> (Duchesne) Weston		р	3		+
39.	<i>Galanthus nivalis</i> L.	+	н	більше 10	+	+
40.	<i>Gymnocarpium dryopteris</i> (L.) Newman		зн	2	+	+
41.	<i>Hippuris vulgaris</i> L. (<i>H.lanceolata</i> Retz.)		р	5	+	+
42.	<i>Hepatica nobilis</i> Schreb.		р	1		
43.	<i>Hypericum montanum</i> L.		зн	1		
44.	<i>*Iris hungarica</i> Waldst. et Kit.		р	Більше 5	+	+
45.	<i>Iris sibirica</i> L.	+	вр	2		+
46.	<i>Inula helenium</i> L.		р	Більше 5	+	+
47.	<i>Juniperus communis</i> L.		р	4	+	+
48.	<i>Lemna gibba</i> L.		н	1		+
49.	<i>Lilium martagon</i> L.	+	н	більше 10	+	+
50.	<i>Listera ovata</i> (L.) R. Br.	+	н	10		+

51.	<i>Lycopodium annotinum</i> L.	+	вр	5	+	+
52.	<i>Matteuccia struthiopteris</i> (L.) Tod.		вр	2	+	
53.	<i>Menyanthes trifoliata</i> L.		вр	більше 5	+	+
54.	<i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich.	+	н	більше 5	+	+
55.	<i>Nymphaea alba</i> L.		р	більше 5	+	+
56.	<i>Nymphaea candida</i> C.Presl		р	3	+	+
57.	<i>Ophioglossum vulgatum</i> L.		вр	1	+	
58.	<i>Parnassia palustris</i> L.		р	2	+	+
59.	<i>Phlomis tuberosa</i> L.		р	3		
60.	<i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.	+	н	Більше 10	+	+
61.	<i>Potentilla alba</i> L.		вр	Більше 5	+	+
62.	<i>Primula veris</i> L.		р	Більше 5	+	+
63.	<i>Prunus spinosa</i> L.		р	1	+	
64.	<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn		р	Більше 10	+	+
65.	<i>Pulmonaria angustifolia</i> L.		р	5	+	+
66.	<i>Pulmonaria mollis</i> Wulfen ex Hornem.		р	2	+	+
67.	<i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill.	+	н	2		+
68.	* <i>Pulsatilla patens</i> (L.) Mill.	+	н	3	+	+
69.	<i>Pyrola minor</i> L.		вр	2	+	+
70.	<i>Salix myrsinifolia</i> Salisb.		р	2	+	+
71.	<i>Salix starkeana</i> Willd.	+	вр	1	+	
72.	* <i>Salvinia natans</i> (L.) All.	+	н	4		+
73.	<i>Scilla bifolia</i> L.		р	Більше 10	+	+
74.	<i>Scilla siberica</i> Haw.		р	Більше 5	+	+
75.	<i>Scolochloa festucacea</i> (Willd.) Link		р	1		+
76.	<i>Sedum sexangulare</i> L.		р	3	+	
77.	<i>Sempervivum ruthenicum</i> Schnittsp.& C.B.Lehm.		вр	1	+	
78.	<i>Stipa capillata</i> L.	+	н	2		
79.	<i>Oxycoccus palustris</i> Pers.		зн	1		
80.	* <i>Ostericum palustre</i> (Besser) Besser		р	10	+	+
81.	<i>Utricularia minor</i> L.	+	вр	2	+	
82.	<i>Utricularia vulgaris</i> L.		р	Більше 5	+	+
83.	<i>Valeriana officinalis</i> L. або <i>V.dioica</i> L. (<i>V.exaltata</i> J.C.Mikan)		р	Більше 5	+	+
84.	<i>Veratrum nigrum</i> L.		вр	3	+	
85.	<i>Vinca minor</i> L.		р	більше 5	+	+
86.	<i>Viola sieheana</i> W.Beck.(<i>V. stagnina</i> Kit.)		р	2	+	
87.	<i>Wolffia arrhiza</i> (L.) Horkel ex Wimmer		н	1		+

* – вид, що охороняється на міжнародному рівні; природоохоронний статус виду (н – неопіценний, р – рідкісний, вр – вразливий, зн – зникаючий); охорона місцезнаходжень (ІНПП – національний природний парк «Ічнянський»; зак. – заказник; зап. ур. – заповідне урочище).

Здійснивши систематичний аналіз переліку созофітів вищого рангу досліджуваного регіону, можна зробити висновок, що домінують у систематичному відношенні види, що належать до відділу *Magnoliophyta* (88, 55%), з яких 25 видів (32,5%) – з класу *Liliopsida* та 52 (67,5%) – з *Magnoliopsida*. Найчисельнішу групу видів представлено в родині *Orchidaceae* (10 видів), *Cyperaceae* (8 видів), *Ranunculaceae* (7 видів), *Campanulaceae* (6 видів), значно менше – *Rosaceae* (4 види). По 2 види родини: *Poaceae*, *Iridaceae*, *Boraginaceae*, *Crassulaceae*, *Salicaceae*, *Ericaceae*, *Nymphaeaceae*, *Primulaceae*, *Lentibulariaceae*. Решта родин переліку представлені лише одним видом: *Amaryllidaceae*, *Liliaceae*, *Valerianaceae*, *Violaceae*, *Parnassiaceae*, *Lamiaceae*, *Clusiaceae*, *Hippuridaceae*, *Droseraceae* тощо. Також у переліку по 1 виду представлені і відділ голонасінні (*Pinophyta*) та відділи вищих спорових рослин

(*Lycopodiophyta*, *Equisetophyta*); 7 видів (8%) належать до відділу *Polypodiophyta*.

Для частини созофітів (10 видів) вищого рангу на досліджуваній території відомі 10 та більше місцезнаходжень (11,5 %) (табл.). Більшість видів трапляється в регіоні досліджень в 2-5 місцезнаходженнях (62 %), а в 23 видів (26,5%) – відомо лише одне місцезнаходження.

Згідно з природоохоронним статусом ці види належать до груп: неопіценний (15; 17,25%), рідкісний (47; 54%), вразливий (22; 25,3%), зникаючий (3; 3,45%).

ВИСНОВКИ

За результатами аналізу сучасного складу раритетної компоненти флори лісостепової частини Чернігівської області, встановлено, що загальний

список складає 87 видів вищих судинних рослин. Ці види належать до груп різних рівнів охорони: міжнародного (6), державного (25) та регіонального (62). Зазначено безумовне домінування в систематичному відношенні видів, що належать до відділу *Magnoliophyta* (88, 55%), з яких 25 видів (32,5%) – до класу *Liliopsida* та 52 (67,5%) – до *Magnoliopsida*. Найбільша кількість видів – із родини *Orchidaceae* (10 видів), представлені (хоча і значно менше) також представники відділів вищих спорових рослин (*Equisetophyta*, *Lycopodiophyta*, *Polypodiophyta*) та голонасінні (*Pinophyta*).

Результати аналізу стану охопленості охороною популяцій рідкісних видів засвідчують, що 76 видів (87,4%) охороняються на територіях різних об'єктів ПЗФ досліджуваного регіону, крім *Stipa capillata*, *Carex secalina*, *Anemone nemorosa*, *Arctostaphylos uva-ursi*, *Carex brizoides*, *Cystopteris fragilis*, *Dactylorhiza fuchii*, *Hepatica nobilis*, *Hypericum montanum*, *Phlomis tuberosa* та *Oxycoccus palustris*.

Згідно з природоохоронним статусом найчисельнішою є група рідкісні види, яка представлена 47 видами (54%).

Природно-заповідна мережа досліджуваної території нараховує понад 70 об'єктів, з них: НПП – 1, заказників загальнодержавного значення – 2, заповідних урочищ – 4, тощо. Найвищим показником флорозогічної унікальності по рідкісних видах вищих судинних рослин характеризується ІНПП. На території останнього охороняється 63 види (72,4%) з 87, зазначених нами для лісостепової частини Чернігівської області. Еталонами збереження рідкісних видів вищого рівня охорони також є заказник загальнодержавного значення «Дорогинський» та заказники місцевого значення: «Галаганове», «Жевак» (Прилуцький р-н), «Козарська дача», «Кобижчанська дача», «Урочище «Твані» (Ніжинський р-н) та заповідні урочища: «Ветхе» (Ніжинський р-н), «Микитівщина» (Прилуцький р-н).

Для забезпечення охорони ценопопуляцій вищезазначених рідкісних видів протягом останніх років за поданням авторів було створено ботанічний заказник «Цикля» та «Липовий яр» (Прилуцький р-н). Але для забезпечення оптимального існування і розвитку популяцій необхідно ще створити ряд природно-заповідних об'єктів у північній частині (урочище «Лосинівське» біля с.с. Хвилівка, Володькова Дівиця у Ніжинському р-ні) та південній (лісовий масив біля сіл Антонівка, Сергіївка, Сухоліски, Подище та Шапранівка у Прилуцькому р-ні). Також доцільним є

рекомендувати підвищити статус деяких заказників до рівня загальнодержавного значення («Козарська дача» та «Свидовецький» Ніжинського р-ну), оскільки на їх територіях зростають особливо цінні види, для збереження невеликих популяцій яких необхідно вжити додаткових заходів охорони.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андриєнко, Т. Л.; Лукаш, О. В.; Прядко, О. І. Рідкісні види судинних рослин Чернігівщини та їх представленість на природно-заповідних територіях області. *Заповідна справа в Україні*. 2007, 13(1–2), с 33–38.
2. *Перелік регіонально рідкісних видів Чернігівської області*. URL: https://eco.cg.gov.ua/web_docs/2145/2016/03/docs/2021_02_08_Perelik%20ridkisknih%20vidiv%20roslin.pdf (дата звернення Трав 27, 2022).
3. Дідух, Я. П.; Шеляг-Сосонко, Ю. Р. Геоботанічне районування України та суміжних територій. *Укр. бот. журн.* 2003, 60(1), с 6–17.
4. Андриєнко-Малюк, Т. Л.; Лобань, Л. О.; Лукаш, О. В. *Охорона фіторізноманіття Чернігівської області: види Червоної книги України*. Десна Поліграф: Чернігів, 2016; 120 с.
5. Mosyakin, S. L.; Fedoronchuk, M. M. *Vascular Plants of Ukraine a nomenclatural checklist*. M.G. Kholodny Institute Botany: Kyiv, 1999, 345 p.
6. Лобань, Л. О.; Дідик, Л. В. Рідкісні види Лівобережного Лісостепу під охороною Бернської конвенції (Чернігівська область). *Зб. статей з нагоди вшанування пам'яті видатного фітосозолога, д.б.н., проф. Т. Л. Андриєнко-Малюк (1938–2016 рр.)*. Сучасні фітосозологічні дослідження в Україні. Талком, Ботанічний сад імені акад. О. В. Фоміна: Київ, 2020, вип. 4; с 41–45.
7. Соломаха, В. А. *Судинні рослини Смарагдової мережі України під охороною Бернської конвенції*. Вид. О. О. Євенок: Житомир, 2017; 152 с.
8. Лобань, Л. О. Флористичні знахідки у басейні р. Удай (Чернігівська область). *Укр. бот. журн.* 1999, 56(3), с 314–317.
9. Жигаленко, О. А. *Анотований конспект флори Ічнянського національного природного парку*. Університетська книга: Суми, 2015; 79 с.
10. Лобань, Л. О. Лісова рослинність верхньої частини басейну р. Удай (Чернігівська область). *Укр. бот. журн.* 2000, 57(4), с 386–392.
11. Дідик, Л. В. Рідкісні види Бобровицько-Бахмацького геоботанічного району (Чернігівська область). *Сучасні проблеми природничих наук та методики викладання, Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. НДУ імені Миколи Гоголя: Ніжин, 2013; с 23–25.
12. Лобань, Л. О.; Дідик, Л. В. *Ostericum palustre* (Bess.) Hoffm. – вид Бернської конвенції на межиріччі Остер-Удай (Чернігівська обл.). *Зб. наук. праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*. 2008, 6(47), с 117–122.
13. Лобань, Л. А.; Смоляр, Н. А. Созофити вищого ранга лісостепової частини Чернігівської області в межах Лівобережного Придніпров'я (Україна). *Известия Гомельського гос. ун-та імені Ф. Скорины*. 2018, 3(108), с 60–65.